

Нехай 2023 рік стане для нас переможним!

Чорноморські новини

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА

№ 101-102 (22424-22425)

ЧЕТВЕР-СУБОТА 29 - 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ Виходить із 19 липня 1917 р.

Ми стоїмо, боремось і виграємо, бо ми — разом!

Виступ Володимира Зеленського на спільному засіданні обох палат Конгресу США

Дорогі американці! В усіх штатах, містах і громадах. Усі, хто цінує свободу та справедливість. Цінує так само, як українці — в усіх наших містах, у кожній родині. Хай сьогодні мої слова поваги та відчуження будуть почуті кожним американським серцем!

Пані віце-президент, я дякую вам за ваші зусилля в допомозі Україні! Пані спікер, ви сміливо відвідали Україну в час повномасштабної війни! Дякую вам! Це велика честь і привілей — бути тут!

Шановні члени Конгресу — від обох партій, — які теж були в Києві! Шановні члени Конгресу та сенатори — від обох партій, — які ще перебувають в Україні, я впевнений у цьому, в майбутньому! Шановні представники нашої діаспори, які присутні тут і присутні по всій країні! Шановні журналісти!

Для мене честь бути в Конгресі Сполучених Штатів Америки та звертатися до вас і до всіх американців.

Успереч усім перешкодам і похмурим сценаріям Україна не впала. Україна жила та б'ється. І це дає мені вагомий підстави поділитися з вами нашою першою спільною перемогою — ми перемогли росію в битві за думки світу. У нас нема страху. І ні в кого у світі не повинно його бути.

Українці перемогли, і це дає нам сміливість, якою захоплюється світ. Американці перемогли, і тому вам вдалося об'єднати глобальну спільноту заради захисту свободи й міжнародного права. Європейці перемогли — ось чому Європа зараз найбільш сильна й незалежна, ніж будь-коли в своїй історії... Російська тиранія втратила контроль над нами й більше ніколи не впливатиме на нашу думку.

Але ми маємо зробити все, щоб країни Глобального Півдня також здобули таку перемогу.

Я знаю, у росіян теж може бути шанс на свободу, лише коли вони переможуть кремль у своїх думках.

Але битва триває. І ми по-

винні перемогти кремль на полі битви.

Це битва не тільки за землю, за ту чи іншу частину Європи. Це битва не тільки за життя, свободу й безпеку українців чи будь-якого іншого народу, який росія прагне підкорити. Це битва за те, у якому світі житимуть наші діти й онуки та їхні діти й онуки. Вона визначає, чи буде це демократія — для українців і для американців, для всіх.

Цю битву не можна заморозити чи відкласти. Її не можна ігнорувати, сподіватися, що океан чи щось інше захистить самі собою. Від Сполучених Штатів і до Китаю, від Європи й до Латинської Америки, від Африки й до Австралії — світ надто взаємопов'язаний, надто взаємозалежний, щоб хтось один міг залишитися десь осторонь і водночас у безпеці, коли триває така битва. Наші дві нації є союзниками в цій битві.

І наступного року — вирішальний час у ній. Час, коли українська сміливість і американська рішучість мають гарантувати майбутню нашої з вами свободи. Свободи людей, які стоять за свої цінності.

Пані та панове! Американці! Учора, перед поїздкою сюди, у Вашингтон, я був на передовій, у нашому Бахмуті. У нашій фортеці на сході України, на Донбасі, яку російські військові та найманці штурмують безперервно з травня. Атаки шодня й зоночі. Але Бахмут стоїть.

Ще минулого року там жили 70 тисяч людей. Зараз там залишились одиниці цивільних. Там нема місця, яке не було б полите кров'ю. Там не буває години, коли не звучав би страшний гуркіт артилерії. Там один окоп може по кілька разів на день переходити з рук у руки після кривавих боїв, іноді рукопашних. Але український Донбас стоїть.

Російська армія використовує проти Бахмута та інших наших прекрасних міст усе, що може. Переважаючі артилерійські джеки відчуття. У них у рази більше снарядів, ніж є в нас. Вони використовують у рази

більше ракет та авіації, ніж ми будь-коли мали. Але наші сили оборони стоять. І ми всі пишаємося ними.

Російська тактика примітивна. Вони випаюють все перед собою. Вони нагнали на фронт голворізів. Вони відправляють «зеків» на війну... Вони кинули все проти нас так само, як свого часу інша тиранія кинула все проти вільного світу у битві за Виступ. Подібно до того, як відважні американські солдати чинили опір і відбивалися від гітлерівських військ попри всі труднощі під час Різдва 1944 року, відважні українські солдати роблять те саме з військами путіна цього Різдва. Україна стоїть і ніколи не здається!

Ось це — лінія фронту: тиранія, яка не знає дефіциту жорстокості, проти життя вільних людей.

Ми потребуємо вашої допомоги і ніколи не здається! Це інвестиція у глобальну безпеку та демократію, до якої ми ставимося найвідповідальніше.

Росія може зупинити цю агресію, якщо захоче. Але ви можете прискорити нашу перемогу, я знаю це. І вона доведе будь-якому потенційному агресору, що вже нікому не вдасться порушити кордони іншого народу, чинити зверхня й царювати над людьми проти їхньої волі.

Навіщо чекати кроків до миру від росії, який подобається бути державою-терористом. Росіяни це отруєні кремлем.

Відновлення міжнародного правопорядку — наше спільне завдання. Нам потрібен мир. Україна вже дала відповідні пропозиції, і шодня я обговорював їх із президентом Байденом — нашу формулу миру. Десять пунктів, які можна й треба реалізувати заради нашої спільної безпеки, гарантованої на десятиліття вперед. І саміт, який можна провести, — я радий відзначити сьогодні, що президент Байден підтримує цю нашу ініціативу. Кожен із вас, пані та панове, може сприяти в її реалізації. Щоб лідерство Америки залишилося беззаперечним і двопалатним і двопартійним.

Якщо ваші «Патріоти» зупинять російський терор проти наших міст, це дасть змогу українським патріотам повною мірою працювати на захист нашої свободи.

Якщо росія не дістає до наших міст артилерію, вона намагаться знищити їх ракетами. Ба більше, росія йшла спільна в цій генцидній політиці. Це Іран. Іранські вбивчі дрони, які йдуть до росії сотнями, стали загрозой для нашої критичної інфраструктури. Так один терорист знаходив іншого. І це питання часу, коли вони вдарять по інших ваших союзниках, якщо ми не зупинимо їх зараз. Ми повинні зробити це! Я вважаю, що не має бути

• 3 перших уст

якихось табу між нами в союзництві. Україна ніколи не просила й не просить, щоб американські солдати воювали на нашій землі замість нас. Запевняю вас, що українські воїни чудово можуть самі керувати американськими танками й літаками.

Фінансова допомога також критично важлива. І я хотів би подякувати вам як за фінансові пакети, які ви вже надали нам, так і за ті, щодо яких ви, можливо, ухвалите рішення. Ваші гроші — це не благодійність. Це інвестиція у глобальну безпеку та демократію, до якої ми ставимося найвідповідальніше.

Росія може зупинити цю агресію, якщо захоче. Але ви можете прискорити нашу перемогу, я знаю це. І вона доведе будь-якому потенційному агресору, що вже нікому не вдасться порушити кордони іншого народу, чинити зверхня й царювати над людьми проти їхньої волі.

Навіщо чекати кроків до миру від росії, який подобається бути державою-терористом. Росіяни це отруєні кремлем.

Відновлення міжнародного правопорядку — наше спільне завдання. Нам потрібен мир. Україна вже дала відповідні пропозиції, і шодня я обговорював їх із президентом Байденом — нашу формулу миру. Десять пунктів, які можна й треба реалізувати заради нашої спільної безпеки, гарантованої на десятиліття вперед. І саміт, який можна провести, — я радий відзначити сьогодні, що президент Байден підтримує цю нашу ініціативу. Кожен із вас, пані та панове, може сприяти в її реалізації. Щоб лідерство Америки залишилося беззаперечним і двопалатним і двопартійним.

Якщо ваші «Патріоти» зупинять російський терор проти наших міст, це дасть змогу українським патріотам повною мірою працювати на захист нашої свободи.

Якщо росія не дістає до наших міст артилерію, вона намагаться знищити їх ракетами. Ба більше, росія йшла спільна в цій генцидній політиці. Це Іран. Іранські вбивчі дрони, які йдуть до росії сотнями, стали загрозой для нашої критичної інфраструктури. Так один терорист знаходив іншого. І це питання часу, коли вони вдарять по інших ваших союзниках, якщо ми не зупинимо їх зараз. Ми повинні зробити це! Я вважаю, що не має бути

якихось табу між нами в союзництві. Україна ніколи не просила й не просить, щоб американські солдати воювали на нашій землі замість нас. Запевняю вас, що українські воїни чудово можуть самі керувати американськими танками й літаками.

Ви можете посилювати санкції так, щоб змусити росію відчувати, наскільки руйнівна її агресія. У ваших же силах — допомогти нам притягти до відповідальності всіх, хто розв'язав цю неспровоковану й незаконну війну. Зробімо це! Хай держава-терорист відповідає за терор та агресію й відшкодує всі завдані війною збитки.

Хай світ бачить, що Сполучені Штати — тут!

Пані та панове! Американці! За кілька днів ми святкуватимемо Різдво. Можливо, при свічках. Не тому, що так більш романтично. А тому, що не було світла. Мільйони не матимуть ні опалення, ні води. Все це буде наслідком російських ракетних і безпілотних ударів по нашій енергетичній інфраструктурі. Але ми не скаржимося.

Ми не дивимося, кому легше. Ваш доброту є результатом вашої національної безпеки, результатом вашої боротьби за незалежність і ваших численних перемог.

Свою війну за незалежність і свободу ми, українці, також продемо гідно та успішно.

Ми святкуватимемо Різдво. І навіть якщо не буде електрики, світло нашої віри в нас самих не згасне.

Якщо будуть російські ракети, ми зробимо все, що можемо, щоб захиститися. Якщо будуть іранські дрони й нашим людям доведеться йти в бомбосховище увечері перед Різдвом, українці й там сядуть за святкову їду й підтримають одне одного. І нам не обов'язково знати бажання кожного, оскільки ми знаємо, що всі ми, мільйони українців, прагнемо одного — перемоги. Лише перемоги.

(Закінчення на 2-й стор.)

• Складова геноциду

реї імені Альберта Гавдинського у Новій Каховці.

До окупованого Криму вивезли колекції іконопису XVII — XX століть, українського живопису XIX — XX століть, зокрема 297 творів живопису та графіки самого Гавдинського, роботи сучасних митців. Частина викрадених картин опинилася в експозиції Центрального музею Тавриди в Сімферополі.

Хронологія одного з актів мародерства, за свідченнями працівників Херсонського художнього музею імені Олександра Шовкуненка: тільки за один день, 1 листопада 2022-го, з території музею виїхало три фури та шкільний автобус із нагромадженням; наступного дня виїхало ще дві фури; з листопада автобуси забирали залишки. За попередніми оцінками, йдеться про близько 15 тисяч одиниць колекції.

Із Херсонського обласного краєзнавчого музею окупанти вивезли колекції монет, зброї, сарматські прикраси, антикварні меблі XVIII — XIX століть, колекцію ікон, картини і всю археологічну частину експозиції, що складала ядро музейної колекції.

Сумна доля спіткала й обласний архів та наукову бібліотеку імені Олександра Гончара: окупанти викрали архівні документи та фонди дореволюційних видань.

(Закінчення на 4-й стор.)

Подвижництво і благодійництво

У ці грудневі дні колектив нашої редакції вшанує пам'ять Великого одесита і Великого українця Святослава Йосиповича Караванського. Народжений 24 грудня 1920 року в Одесі, він відійшов у вічність 17 грудня 2016-го у далекому Балтиморі. Здолав довгу й вкрай важку, але пряму, цілеспрямовану, незворотну життєву путь. Із своїх майже 96 років на рідній землі, передовсім в Одесі, провів лише третину (дизидентство-юність і п'ятилітній проміжок між першим та другим арештами), решту — на чужині: третину — в печорсько-магадансько-колимсько-мордовських гулагах, ще третину — у вимушеній заоканській еміграції. Громадсько-політичний діяч, правозахисник і правдоборець, мовознавець, поет, перекладач, публіцист — людина, фокусом життя якої, за словами колишнього очільника Світлого конгресу українців Аскольда Лозинського, була Україна.

Чи є якісь дива на світі? Умудрений досвідом і загартований випробуваннями, Святослав Йосипович відповів, що ні, нема, й тут же уточнював: «Хоч, правда, є диво: Україна. Встає з колін. Це найголовніше. Слава Україні!». Завдяки таким будилям-подвижникам, як Караванський, Україна і вставала з колін. Щоби ніни як монолог протистояти, за його давнішим визначенням, «фашистської держави, подібній до III Райху Гітлера», — росії, виборюючи свою свободу й незалежність і захищаючи весь цивілізований світ від тепер рашистської чуми. І нема жодних сумнівів: виборі, захистити, переможі!

У нас, журналісти «ЧН», до Святослава Йосиповича особливе ставлення. По-перше, у згаданому вже короткому проміжку між ув'язненнями, а було це на початку 1960-х, він працював у тодішній «Чорноморській комуні» літературним редактором і наполегливо агітував, ходячи від квартири до квартири, за передплату єдиної в Одесі україномовної газети. По-друге, через сорок років потому, в 2010-у, коли місцевий намісник Януковича затіяв «спецоперацію» із закриття «бандерівських», «націоналістичних» «Чорноморських новин», Караванський із далекого Дентона одним з перших підняв голос на захист нашого видання, ба більше — пожертував на його підтримку свої скромні заощадження. Звісно, таке добродійство ніколи не забується.

Як не забується й наснажливі, дороговказні для кожного, хто працює зі словом, такі його програмні поетичні рядки:

Кинути слово, щоб бомбою стало!
Кинути слово, щоб душі трясло!
Кинути слово, щоб всі хвилювало!
Кинути слово — мов ремесло!
Думку подати, щоб совість будила!
Троля мляком, скородила злю!
Щоб маяком невгаснуло світла!
Думку подати — мов ремесло!
Кинути слово і думку подати!
Гостру, як бритва, прозору, як скло!
Муку страшу й жорстоку зазнати!
Світ оновити — мов ремесло!
Вічна пам'ять Великому одеситові і Великому українцю!

«На схилі року відзначаємо високий ювілей людини, котра, як мовиться, ще у свою світанкову пору свідомо стала на шлях боротьби за вільне, самостійне життя рідного краю», — так починав свою розповідь про Юрія Михайловича Джурин-Плотника, більше звану всім як пані Юлія, заслужений журналіст України Роман Кракаля. Ця розповідь присвячувалася 90-річчю нашої славної землячки, зв'язкової Української повстанської армії, яка за участь у боротьбі проти того ж, що й нині, агресора-окупанта прелюда молодість на заслани. Два дні тому, 27 грудня, Юлія Михайлівна сповнилася 95. Найбільшим подарунком до цього поважного ювілею стало вшанування її медаллю з нагоди 80-ліття УПА.

Пані Юлія — давній і відданий друг нашої газети. Того ж таки вже далекого, дуже важкого для «Чорноморця», 2010 року вона разом з посестрами-пенсіонерками щомісячно переказували кошти на підтримку українського часопису. Робили це зі своїх скромних пенсій, вочевидь, обмежуючи себе в чомусь задля вихованості, з їхньої точки зору, справи — захистити рідне слово в Одесі від «русского мира», який тоді, за владарювання «регіоналів», особливо тут, на півдні України, активно вкорінювався й агресивно наступав.

Спасибі вам, Юліє Михайлівно, за мужню й неспитну позицію! Здоров'я ще на багато літ!

У ці фінальні дні року, що минає, дні закінчались відповідальна, а то й визначальна для нас, газетарів, пора — передплатна кампанія на прийдешній, 2023-й. Чи порідили наші ряди, а чи стали щільнішими — не сьогодні-завтра визнаємо. Звісно, хотіли б, щоб читачі «Чорноморця» побільшали. Хоч і розуміємо, як то непросто в час війни заощадити гроші ще й на передплату. Тому дуже вдячні кожному і кожній, хто залишився з нами чи приєднається до нас у наступному році. Особливо ж подяка тим, хто оформив передплату не лише собі, а й іншим, у кого такої змоги нема. За приклад тут — Віктор Петрович Чеголя. Слова ще одного нашого знаменитого земляка Євгена Чикаленка про патріотизм до глибини кишені стали для нього керівництвом до дії, й ось уже кілька років поспіль

Час життя для України

Дорогі мої! Минає 2022 рік. Це був дуже довгий рік. Рік нашого болю, нашої біди, наших тривоги. Але це був і великий рік. Це був рік створення нової України. Це був рік, коли Україна своєю мужністю здивувала цілий світ. Це був рік взаємної допомоги й підтримки, непохитної Віри й величезної Любові! Це був рік звитяг, героїзму й подвигу воїнів України. Рік волонтерів, енергетиків, лікарів, учителів, усіх добрих людей, які робили те, що належить робити, як би не було важко. Можливо, це був найвеличніший рік у всій українській історії. Бо ж не тільки світові, але й собі ми довели: ми — сильні, ми — горді, ми — вільні. Ми — найкращі в світі!

Я показав ці дні, тижні й місяці, не так уже й багато потрібно людині, аби почувати щасливою. Щоб не летіли ворожі ракети на наші будинки, щоб не гуділа сирена повітряної тривоги над головою, щоб окупант не топтав святу українську землю, щоб залишилися живими наші рідні, наші близькі, друзі, наші воїни... Хай так і буде. І в 2023-у, і надалі!

І хай благодать Господня нарешті зійде на Україну. Адже тепер у світі час великого дива. Час — Україні! Ми вже показали, що Україна — це сила! Тепер треба довести, що Україна — це щастя. Ми навчилися вмирати за Україну, тепер час для України жити. Жити гідно, заможно, щасливо!

І я знаю, і вірю, що так і буде. Бо ми — найкращі, ми — найвільніші. Ми — УКРАЇНЦІ! Хай буде nostro рік! Хай буде Перемога! І нехай це найзавісніше бажання усіх українців якомога скоріше здійсниться!

З Новим переможним роком вас, дорогі українці! З Різдвом Христовим!
Усе буде Україна!
З повагою —
Юлія ТИМОШЕНКО.

цей добродійнець передплачує нашу газету для маломазабеченних. На 2023-й зробив це аж для сімох. Велика дяка вам, пане Вікторе, за патріотичне благодійництво!

Давньою читачкою і благодійницею «ЧН» є й одеситка Галина Йосипівна Головава. Ба більше, торік вона навіть стала переможницею оголошеного «Укрпешто» конкурсу «Я люблю передплату» й отримала суперприз — електровелосипед. Найлюбленіші її газети, а передплачує їх багато, зізналася, — «Чорноморські новини» і «Незборима нація».

городження, — допомагають нам стати свідомими громадянами, повертають нас до істинної історії, пропалують імена патріотів України. Я б назвала працю цих редакцій подвижництвом».

Дякуємо Ганні Йосипівні за гарні слова, сказані на нашу адресу. Від себе ж, зважаючи на буремне сьогоднішнє, додамо: подвижники й герої нині всі, хто боронить нашу землю від нечужа-ворога, хто чим може і як може наближає нашу спільну перемогу, хто вірить і все робить для того, щоб своєго відаємого, своєю працею і своєю любов'ю сотворити для всього світу диво — незалежну, демократичну, великодушну Україну.

Серед тих, хто боронить Батьківщину і словом, і зброєю, — наш побратим, один із фундаторів неформальної, але дуже дієвої, передусім у вгажданні часи репресій проти газети, Спілки читачів «Чорноморських новин» Василь Іванович Дяченко. Кандидат педагогічних наук, викладач гуманітарних дисциплін в Інституті ВМС національного університету «Одеська морська академія», старший офіцер з питань морально-психологічного забезпечення 122-ї окремої бригади Територіальної оборони України. А ще — недавній ювіляр: на Святого Миколая відзначив 60-річчя. У публікації «Із воїнства Світла» («ЧН» за 15-17 грудня) ми постаралися намалювати портрет, боай ескізно, стрихово, цього самовідданого трудівника на ниві будівництва української державності та формування свідомого українського громадянина.

Тоді, щоправда, не сказали про ще один приметний добродійць цього воїна і навічителя — його постійний підтримку нашого українського видання. Людина скромна, делікатна, Василь Іванович вважав таку допомогу не якоюсь заслугою, а за Іваном Огієнком, «рідномовним обов'язком», яким повинен керуватися кожен, хто називає себе патріотом.

Фокусом життя 45-річного уродженця Одеси, доктора історичних наук Олександра Музичка, як і незабутнього Великого одесита і Великого Українця Святослава Караванського, є найсвятіше — Україна. Як ученого і як громадянина. Бо, як писав ще один видатний одесит Юрій Ліпа: «Для українців найголовніший меридіан світу — це той, що проходить через Україну». І не дотати тут нічого, й не відітати. Дякуємо Олександрові Євгеновичу за плідну співпрацю і за допомогу у виданні газети.

І таких подвижників, лідарів українського чину, як поіменованих вище, на Одещині було і є чимало. Велика дяка їм усім!

Слава Україні!
Іван МЕЛЬНИК.
НА СВІТЛИНІ: давній автор і друг нашої газети, письменник-дисидент Олександра Різнюк закликає читати «Чорноморця».

• Вітання

Згряя вандалів і мародерів

Як росіяни воюють проти української культурної спадщини

Руйнування пам'яток, артилерійські удари по складах освіти і культури, пограбування музеїв та архівів... Кількість зафіксованих епізодів і свідчення працівників установ, які що постраждали, доводять, що йдеться не про ексцеси, а про цілеспрямовану політику. Пам'ятки культури опинилися під прицільним вогнем ворога через його бажання знищити нашу ідентичність. Тому дії агресора можна розглядати як складову злочину геноциду проти українського народу.

Станом на початок грудня 2022 року Міністерство культури та інформаційної політики задокументувало руйнування або пошкодження понад 1100 об'єктів культурної інфраструктури. Серед них — більше 550 об'єктів культурної спадщини. До цієї статистики потрапляють здебільшого пам'ятки архітектури, будівлі музеїв, шкільні університетів, будинків культури у Донецькій, Миколаївській, Луганській, Харківській, Сумській, Херсонській, Чернігівській, Запорізькій, Київській областях. Також росіяни систематично грабують музеї на окупованих територіях. «Ми маємо справу напевно з найбільшим за часів Другої світової війни пограбуванням музейних колекцій. Але ми так само маємо справу з найбільшою евакуацією колекцій з часів Другої світової війни» — зазначив міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко.

Харківщина: музей Сковороди

У ніч проти 7 травня російські артилеристи завдали прицільного удару по музею в селі Сковородинівка Золочівської громади Харківської області. Від вогню сильно постраждав будинок Андрія Ковалівського, де гостював філософ. Зруйнована будівля є не лише музеєм, а й пам'яткою архітектури XVIII століття.

Ударом по Сковородинівці росіяни у властивій їм манері «привітали» українців із 300-літнім філософом. Саме цьому музею, на території якого розташовується могила Сковороди із легендарним написом «Світ ловив мене та не спіймав» на

надгробку, відводилася центральна роль у святкуванні ювілею. Але через російське вторгнення план заходів довелося суттєво скоротити.

Знищити все ворогу не вдалося. Як повідомив міністр культури Олександр Ткаченко, найцінніші експонати не постраждали: їх зазвичай вивезли у безпечніші місця.

Дивом вцілілий пам'ятник Григорієві Савовичу, який став символом незламності українців, був одним із центральних експонатів виставки «Світ Сковороди», присвяченої 300-річчю українського генія, що відбулася в «Українському домі» у Києві.

Херсонщина: спустошені музеї

Херсон — єдиний обласний центр України, який росіянам вдалося захопити одразу після початку вторгнення в лютому 2022-го. Його звільнення насочено продемонструвало, яке майбутнє готували загарбники для окупованих територій. Поряд із масовими похованнями і катівнями, зокрема для дітей, були знайдені сплюндровані, пограбовані музеї.

Росіяни спустошили фонди Херсонського художнього музею імені Олександра Шовкуненка, Херсонського обласного краєзнавчого музею та Художньої галереї

(Закінчення на 4-й стор.)

Точка зору

3 перших уст

Туди, сюди, назад

Найкоротші дні року політики відводять для зустрічей і візитів. У надії надолужити згаяне, доробити недороблене, зміцнити дружбу, яка на вигляд міцна, а насправді тріщить по всіх швах. Так сталося у грудні.

Далекий візит з історичного підґрунтя

З подачі Бориса Джонсона протистояння України російському рейху почали порівнювати з протистоянням Великої Британії німецькому рейху в 1940 році. Сили були нерівними, і без допомоги Рузвельта країна Черчілля не могла довести чинити опір. Прем'єр Сполученого Королівства вирушив тоді до Вашингтона, щоб обіцнати американському допомогти перетворити на фактичну. І свого домігся. Переказувати сюжет англо-американських відносин під час Другої світової війни нема потреби. Але в деяких деталях він збігається із сюжетом сучасних американсько-українських відносин. А візит Зеленського за океан це підтверджує.

суттєві відмінності. Основна — страх, що після падіння путінського режиму і розпаду РФ Другий у світі за обсягом ядерний потенціал опиниться в руках десятка чекістів, кожен з яких без вагав може натиснути на «червону кнопку».

Зеленського тримали прапор України, привезений з лінії фронту в Бахмуті. Щодо підсумків війни, переговорів і майбутньої перемоги, то на публіку вивести підтримку США відомих вимог Зеленського. Про звільнення від окупантів української території, про виплату репарацій за збитки, завдані війною, та притягнення до відповідальності тих, хто війну розв'язав. Без зайвої конкретики.

не можуть. Ще та сімейка. Із 8 грудня 1999 року вона вважається союзною державою і є єдиним прикладом інтеграції на руїнах СРСР.

Довелося йти спочатку на уклін до Бориса Миколайовича, а потім — до путіна, розігрувати єдиний козир — «безпеку» на західних рубежах.

Ми стоїмо, боремось і виграємо, бо ми — разом!

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)

Ми вже збудували сильну Україну — із сильними людьми, сильною армією, сильними інституціями. Разом з вами!

Коли я був учора в Бахмуті, наші герої передали мені прапор. Бойовий прапор. Прапор тих, хто захищає Україну, Європу та світ ціною своїх життів. Вони попросили мене передати цей прапор вам — Конгресу Сполучених Штатів Америки, членом Палати представників і сенаторам, чий рішення можуть урятувати мільйони людей.

Нова радість стала

У своєму святковому, різдвяному посланні місцевий отець парох, де я проживаю, підкреслив позитиви, починаючи з того, як ревно Папа Римський Франциск молиться за український народ у цей важкий час. Я подумав, що, звичайно, якщо це правда, то це має бути Різдво, і що послання парохів вимагає серйозного самоаналізу як з боку Папи, так і з його боку. І тому я самостійно розміркую про позитивні моменти року, який був засадничо недобрим для мого українського народу.

Якщо ми шукаємо співчуття, то це не був поганий рік. Україна була в усьх на думці. Правда, краще, щоб не було потреби співчуття. Світова спільнота виявила більш ніж співчуття — вона дуже допомогла не лише словом, а й ділом.

Тим не менш, дві департаментні ілюзії високого рівня американської наївності про те, щоб дивитися глибоко в очі путіну та вести з ним бізнес або перезавантажувати політику щодо росії, оскільки вона більше не є загрозю, розвіялися. Сьогодні Америка визнає, що росія є найсерйознішою загрозю глобальному миру та безпеці. Божевільні виключили з цього розгляду.

передбачено, свідчать про неопізнаність щодо українського народу, його історії та характеру, а також про глибоке нерозуміння природи російської імперії як федерації, а не в'язаниці з багатьма внутрішніми слабкостями.

ком зла, яка вивисе своїх синів не лише вбивцями, а й винуватцями надзвичайної жорстокості.

як плакат нащадка козацького братства, у жилах якого пульсує героїчна кров.

Не пересолодіть свою каву

...встигнути випити кави... — написано на дверях кав'ярні навпроти тролейбусної зупинки... Написано саме так: з малої літери, з трьома крапками попереду і такою самою трикрапкою кінці, яка в цьому контексті, вочевидь, має означати знак нескінченності, чи якесь продовження, невідомість — хтозна...

Встигнути випити кави... Був час, і не надто ще давній, коли для двох чашок кави було достатньо, щоб розмовляти з цим словом само собою розумілося дещо цілком інше, інша іррація — скажемо так, а «кава» — це був хіба лиш певний шифр, код, паролі... Пригадується, коли, у ще давніші часи, у Спільні письменники у групі найближчих друзів-однодумців віталися один з одним словом: «Аліготте».

Сьогодні не те, вірніше, якось не до того. «Ой не п'ються пива-меді». То й добре. Потрібно світла голова, ясність думки, зібраність, зосередженість, готовність до господарства. Ми на війні, хоча й ходимо «на каву» чи слухаємо музичку... А у війні — свої несподівані капризи та забавки. Багато хто каже, що не думає про щось таке подібне, але це не так. Спійтайте у психолога. Бо все одно десь там, у темних глибинах підсвідомості, воно сидить, жде свого часу, а буває, що й муляє...

така затишна, вона не має генератора, та й звідки йому взятися — за гребіть гроші? А якщо десь неподалік в іншому місці він є, то все одно треба встигнути, бо як потім дістатися свого дому в суцільній темряві, коли звичка носити з собою ліхтарик ще не закріпилася в свідомості?

Земельні відносини в умовах воєнного стану

Як закон №2698 вплине на діяльність органів місцевого самоврядування, пояснюють експерти U-LEAD

— 19 грудня вступили в дію норми закону №2698-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель».

«U-LEAD з Європою» Олександр Придатко та Олександр Гнітецький. Вони підкреслили, що цим законом вносяться зміни до Земельного кодексу України та низки законів у земельній сфері.

— відновлюється безоплатна приватизація земельних ділянок, на яких розташовані будівлі, споруди, що перебувають у приватній власності, а також земельних ділянок, які передані громадянам у користування до набрання чинності Земельним кодексом України;

— передача в оренду землі сільськогосподарського призначення можлива за умови ресторації ділянки у Державному земельному кадастрі та внесення інформації про права на неї у Держреєстрі речових прав.

рез геоінформаційну систему в режимі онлайн.

До уваги

ПОВІДОМЛЕННЯ

про намір ТОВ «КОМУНСЕРВІС» встановити тарифи на централізоване водопостачання та централізоване водовідведення на 2022 рік

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», керуючись Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 05 червня 2018 року №130 «Про затвердження Порядку інформування споживачів про намір зміни цін/тарифів на комунальні послуги з обґрунтуванням такої необхідності», ТОВ «КОМУНСЕРВІС» доводить до відома споживачів інформацію про намір звернутися до Таїровської селищної ради із завою про встановлення тарифів на послуги централізованого водопостачання та централізованого водовідведення на 2022 рік, які надає ТОВ «КОМУНСЕРВІС».

Встановлення тарифів на послуги у розмірі, нижчому за розмір економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, без визначення джерел для відшкодування відповідної різниці, у тому числі за рахунок державного або місцевих бюджетів, не допускається.

Врачений військовий квиток, виданий у 2017 році ОБК м. Миколаїв на ім'я Кав'юк Андрія Анатолійовича 09.12.1977 р. н., вважається недійсним.

Вважати недійсними втрачені: диплом радіооператора (загальний оператор ГМЗЛБ) №18070/2016/08, виданий 30 грудня 2016 року капітаном Одеського морського порту Антоном О.О. на підставі положень Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, з поправками, регламенту радіов'язку та національного законодавства на ім'я Трапідіан Артем Валентинович (ААР №019124) та підтвердження до диплома №18070/2016/08, видане капітаном Одеського морського порту Антоном О.О. 21.08.2018 року на ім'я Трапідіан Артем Валентинович (ССР №042935).

Вважати недійсними втрачені: диплом штурмана далекого плавання №02055/2018/08, виданий 21 серпня 2008 року капітаном Одеського морського порту Антоном О.О. на підставі положень Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, з поправками, та національного законодавства на ім'я Трапідіан Артем Валентинович (ААР №056967) та підтвердження до диплома №02055/2018/08, видане капітаном Одеського морського порту Антоном О.О. 21.08.2018 року на ім'я Трапідіан Артем Валентинович (ССР №042934).

Вважати недійсним втрачений оригінал свідоцтва №10-209 від 12 березня 1993 року про право власності на житло — квартиру №24 по вул. Станіславського, 5 у м. Одесі, розпорядження органу приватизації №3009 від 12 березня 1993 року, видані управлінням ЖКФ конкомму Одеської міськради народних депутатів Мальченко Юлії Петрівни, Кабардинцеві Людмилі Йосипівні, Трегубову Костянтину Володимировичу в рівних долях кожному.

Оголошення

Свідоцтво про неповну середню освіту Г-182746, видане 11.06.1992 року Одеською школою-гімназією 64 на ім'я Глуменко Ірина Сергіївна, вважати недійсним у зв'язку з втратою.

Посвідчення дитини з багатодітною сім'єю, ВН027675, видане Службою у справах дітей Одеської міської ради на ім'я Сабурова Валерія Андріївна, 14 червня 2006 року народження, вважати недійсним у зв'язку з втратою.

Розшуковуються спадкоємці Мушій Володимира Богдановича, 06.01.1987 року народження, що проживав за адресою: місто Одеса, вулиця Олександра Невського, будинок №43, корпус 2, квартира №60, який помер 18.06.2021 року.

Вважати недійсним втрачений оригінал свідоцтва №3-2265 від 15 вересня 1993 року про право власності на житло — квартиру №18 по вул. Гайдара, 40 у м. Одесі, виданий на підставі розпорядження органу приватизації №22241 від 15 вересня 1993 року управлінням житлово-комунального господарства виконкомом Одеської міської ради народних депутатів Багріну Віктору Семеновичу, Багріній Валентині Михайлівні, Багріну Євгену Викторовичу, Багріну Олександрову Викторовичу, Багріну Павлу Євгенійовичу, Багріній Катерині Миколаївні.

У тіні минулого

Останні публікації в періодичі, зокрема інтерв'ю з колекціонерами Тарасом Максим'юком та Іваном Козиродом у журналі «Образ.М» та в газеті «Чорноморські новини», а також події, прямо чи опосередковано пов'язані з постаттю художника Михайла Жука, як-от створення відділу модерного українського мистецтва в Музеї сучасного мистецтва Одеси (МСМО) і систематизація каталогу творів М. Жука, спонукали мене до пошуку ширшої джерельної бази про цього митця.

Мій попередній епізодичний досвід роботи з архівом Одеської обласної організації Національної спілки художників України підказав рух саме у цьому напрямку. І справді, наша творча організація заслуговує на комплімент за те, що не обриває наступності й береже пам'ять про спільчак майже з моменту свого заснування (1937), а це вже класики вітчизняного мистецтва, і Михайло Іванович Жук — у когорті найзначніших.

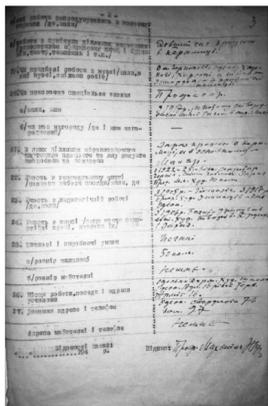
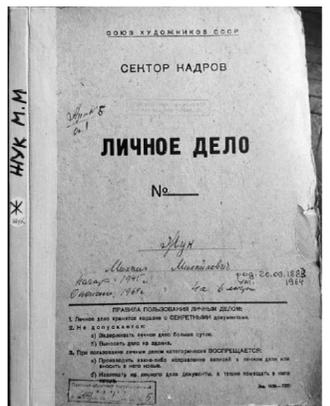
де і на якій роботі працював?» зафіксована така відповідь: «В м. Одесі працював один рік в Академії Мистецтв і був звільнений за те, що (не) намалював портретів короля, королеви і губернатора». Кошт на прожиток давали робота в комісійному магазині у відділі художнього антикваріату як продавця та оцінювача, а також членство в Товаристві одеських художників як «єдиної сили колективного захисту в умовах окупації». У фонді Одеської національ-

творчий доробок, — ще одне свідчення того, що далеко не всі портрети М. Жука дійшли до нас, наприклад «Народного театру» — М. Стариченка, М. Садовського, П. Сакаганського, М. Заньковецької, письменника І. Нечуй-Левицького, композитора М. Лисенка. У воєнний період були створені портрети Польського і Героя радянського союзу Мору (чи Моруй?), згадані про створення 100 офіртиних портретів. І зрозумілих причин Михайло Іванович замовчує про галерею портретів театру «Березиль», діячів «Розстріляного Відродження».

До речі, про «замовчування»: у пункті 9 (г) анкети напроці питання, чи знає претендент іноземні мови, стоїть прочерк рукою письменника. Це вияв самоцензури, адже відомо, що Михайло Жук перекладав твори О. Вальда, знав також польську мову, яку опанував під час чотирирічного навчання у Краківській академії мистецтв (1900—1904).

Не всі дані, що містяться в особовій справі, заслуговують, як на мене, на повну довіру. Скажімо, щодо початку виставкової діяльності, яка розпочалася в є краківській період, то в довідці вказаний 1902 рік, тоді як у більшості джерел називається 1903-й — участь в «Осінньому салоні» в Кракові.

Зміст особової справи М.І. Жука, навіть за умови формальних відповідей на такий шаблонний, канцелярський продукт, як анкета, все ж змушує задуматися над політичними поглядами художника. Відомо, що Михайло Іванович підтримував добрі стосунки із сім'єю голови Української Центральної Ради, істориком Михайлом Грушевським, портретував іншого представника УЦР Сергія Єфремова І, імовірно, поділяв їхні ідеї, ставши одним із фундаторів новоствореної Української академії мистецтв. Після поразки національної революції й неминучого розчарування він, швидше за все, став аполітичним, однак брав активну участь у різних мистецьких об'єднаннях лівого спрямування, що діяли до 1930-х

Не скажу, що тека Жука, заведена у 1945-й і заповнена переважно у 1947-у, виявилася багатою та надто евристичною, але для скрупульозного дослідника навіть документ зі скучними анкетами на десяток сторінок може стати у нагоді, зважаючи й на те, що саме «не сказав» про себе новопосвячений. Привертає увагу зв'язний, щоправда, не скрізь чіткий почерк. Михайло Іванович був першокласним шрифтовиком і каліграфом, що наклало відбиток і на його скоріпос, оригінально-спрощене написання деяких літер, наприклад, «А», «З», «Г» та ін.

ної наукової бібліотеки зберігаються примірники кількох двомовних (румунсько-і російською) каталогів того часу, у яких поряд з іменами О. Стілануді, М. Павлюка, М. Божія та інших митців бачимо й ім'я М. Жука². Важливо відзначити, що завдяки комісійному магазину і членству в товаристві Михайло Іванович та його колега вдалося уберегти від вивезення багато творів мистецтва, які мали значну культурну цінність.

Чим на загал прикметна особова справа педагога, художника і літератора М.І. Жука? Насамперед тим, що з цього моменту всі останні іпостаті митця стали тією минулою, адже, переживши у 1931-у арешт і тортури в катівнях одеського НКВС, він назавжди похоронив у собі ренесансний універсалізм, заборонив собі бути письменником і художником, а відтак згасив діяльність до педагогічної і ремісничої (кераміста). Хоча майстер європейського рівня не міг бути просто ремісником — його сорокарічний досвід стиліста, художня ерудиція, високий смак і професійна вимогливість уможливили найкращі зразки у цій царині. Михайло Іванович продовжував практикувати ручний розпис порцеляни вже в епоху машинного виробництва, тоді як на Заході, скажімо, Огюст Ренуар і його колеги, значно раніше порвали з цєю практикою, переключивши увагу вняткову на живопис. У тоталітарному суспільстві, де індивідуальність нівелювалася, саме цей вид діяльності ставав віддушиною, хоча й не давав достатньо засобів для існування. У вже згаданих коротких довідках особової справи про творчість станом на 1947 рік названа цифра подібної продукції — 200 виробів з порцеляни. Певну її частину було виготовлено на порцелянових заводах у Дулево і Дмитрові в Підмосков'ї в період вимушеної внутрішньої міграції у 1937—1939 роках. Були й теракоти виробів з підпольним розписом, виготовлених переважно в керамічній майстерні інституту та училища у другій половині 1920-х — на початку 1930-х років. Принагідно зауважу, що, незважаючи на досить тривалий час роботи в кераміці (друга половина 1920-х — кінець 1940-х), ця сфера діяльності Михайла Жука не достатньо вивчена з кількох причин. По-перше, превалював інтерес до Жука-портретиста, графіка і майстра декоративних панно; по-друге, збереглося не більше двох десятків авторських керамічних творів цього виду мистецтва, включно з ескізами. Найцікавіші зразки порцелянових виробів та ескізів до них — у фондах Національного художнього музею України, Херсонського обласного художнього музею³, Одеського літературного музею, Музею сучасного мистецтва Одеси та у приватних збірках Києва, Одеси і Львова. Цікаво, що вже в довоєнний період окремі твори художника були придбані музеями Одеси, Києва, Чернігова та Херсона, про що свідчать відповідні записи в цитованій особовій справі художника та згаданій автобіографії.

Заслуговують уваги довідки про творчість М.І. Жука, які конкретизують деякі відомі факти, раніше викладені в його автобіографії⁴ (10.07.1944), що нині зберігається у фонді Одеського літературного музею. Потреба в її написанні виникла після падіння окупаційного румунського режиму та утвердження радянського і, відповідно, поновлення Михайла Івановича на посаді професора ОХУ. Загальновідомий факт: 1 вересня 1943 року його звільнили з посади викладача ОХУ (якому було поновлено статус академії). В анкеті на питання 14 (в) «Чи був на тимчасово окупованій німцями території та

років: Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ) та Асоціації художників Червоної України (АХЧУ). Дослідники не раз відзначали мужність Михайла Жука, який у часи комуністичного мракосвіту не зніщив жодного свого художнього чи літературного твору. Під кошу більшовицької інквізиції потрапили хіба що ті з них, які з приватних колекцій надійшли до державних установ: портрети С. Єфремова, режисера Л. Курбаса, поета Д. Загула, бібліографа Ю. Меженка. Звернення до образів соціал-демократичного чи комуністичного спрямування також зазнали селекції: лідер Директорії В. Винниченко, спірна фігура — М. Горький (товариш М. Коцюбинського), К. Маркс, «всенародний староста» Г. Петровський, сіоніст, член УЦР Б. Борохов, більшовик М. Томський та С. Лозовський. Збереглися також ескізи керамічних виробів з невірними профілями Леніна і Свердловла, створені ще до «Великого терору», наприкінці 1920-х років.

Унікальні рукописи Жука, які раніше зберігалися в збірній одеського колекціонера С.З. Лушчика і свого часу були подаровані меценатами Одеському літературному музею, проливають світло на це питання. У червні 1922 року у своєму щоденнику Михайло Іванович написав: «Коли питають: який уряд кращій — правий чи лівий? Це питання подібно до того — яка рука у злодія кращя —

права чи ліва? Про середину навіть смішно говорити»⁵.

Двадцять сім анкетних пунктів соціально-політичного фільтру, лаконічних відповідей і прочерків — як свідчення стримано-вимушеної лояльності, вдовоної нейтральності в умовах нелюдської системи у прагненні гуманіста залишитися Людиною. Михайло Жук вчився вживати у тіні свого артистичного минулого. Трюмф Жука-художника припав на 1929 рік, коли в тодішній столиці УСРР Харкові відбулося резонансне відзначення 25-ліття його творчої діяльності. Цей факт також відображено в особовій справі.

Ще у чернігівський період, у часи НЕПУ, коли доводилося заробляти на життя завідувачем образотворчим відділом губернской народної освіти, а згодом — секретарем союзу робітничого мистецтва, Михайло Іванович благав вищестоячі органи дати йому можливість вихити за кордон, бо на Батьківщині як творча особистість відчував свою цілковиту незатребуваність. Йому відмовили. Сповнений відчаю, у 1924 році він зробив такий запис у щоденнику: «Хто дав право насміхатися над людиною вам, тим, що зветься урядом всього світу? Невже вам ніколи й ніхто не каже, що ви просто шахраї, нездарі й мерзотники. Кому потрібні ваші мудрі мішки канцелярії з висмокчаними подобама людьми, кому потрібні ваші ножі, гармати, тюрми, маніфести, декрети, медалі, подяки, увесь той груз, яким ви обдаровуєте людськість. Ви так дорого коштуєте людям, а так сієте зло, тупість, гиду, байдужість, зневіру. Ваші устої, ваші дома шалених мук, яких не можна вигадати ніякі інквізиції. Бо інквізиція була жалива хвиля, але ж настільки жалива, що мусила розпирати, а ваше — жалива система, розрахована навик!»⁶

Звертають на себе увагу соціально-життєві умови 64-літнього митця, який після передчасної смерті дружини, Анастасії Григорівни, залишився з двома дорослими синами — Миколою та Георгієм, відповідно 1907 та 1909 років народження. М.І. Жук не мав власної майстерні, а вся його трикімнатна квартира на вулиці Свердловла (Канатній), 76/27 мала, як свідчить запис, 50 квадратних метрів. У ній він мешкав більшу частину свого життя в Одесі. Старанним колекціонером Тараса Івановича Максим'юка до 100-річчя від дня народження видатного художника, письменника і педагога на фасаді його будинку мали встановити пам'ятну дошку. Цю ідею було втілено у лютому наступного, 1984 року.

Володимир КУДЛАЧ.
Автор висловлює подяку Одеській обласній організації НСХУ і персонально — секретареві організації Оксани Здоровецькій за сприяння в підготовці цієї публікації.

НА СВІТЛИНАХ: Михайло Жук. Автопортрет. 1940-рр. Папір, олів. Місцезнаходження невідоме; особова справа М.І. Жука. Архів ООО НСХУ (публікується вперше); сторінка анкети з особової справи М.І. Жука (публікується вперше); Бер Борохов. 1921. Папір, ксилографія. Збірка Т.І. Максим'юка; Володимир Винниченко, 1928. Папір, офорт. Збірка І.І. Козирода.

¹ Вєсєлєдність Краси. Графіка та живопис Михайла Жука. До 130-річчя з дня народження художника і письменника М.І. Жука: каталог / Упоряд. і авт. вступ. ст. А. Яворська; упоряд. К. Єрєєва; Одес. літ. музей. — Одеса, 2014. — С. 4-5. Фрагменти детальніших автобіографічних нарисів Жука, написаних значно раніше, нині зберігаються в одеських приватних збірках Н. Мороховських (раніше — Т. Максим'юка) та І. Козирода.

² Бібліографія згаданих каталогів: Михайло Жук: каталог виставки/Упоряд. і авт. вступ. ст. С.З. Лушчик; упоряд. Л.В. Ароупіна, О.М. Барковська/Одес. держ. наук. бібл. ім. М. Горького. Одеса, 1993. С. 27.

³ У Херсонському обласному художньому музеї зберігалося, принаймні, 4 порцелянові тарели М. Жука. Після варшавського розграбування музеїв Херсона російськими окупантами на початку листопада їх доля наразі не відома.

⁴ Поза сторінками автобіографії / Вєсєлєдність Краси. Графіка та живопис Михайла Жука. С. 7.

⁵ Там само. С. 7-8.

Станіслав Кульчицький: Перетворювати історичну пам'ять у національну

Дев'яносто років тому, восени 1932-го, більшовицький режим розпочав чергову злочинну «специоперацію» проти нашого народу — масове вбивство українців голодом. Як з'ясувалося, ініціатором штурного голоду 1932—1933 років був Володимир Ленін, а в 1932—1933 роках Сталін пішов «ленінським шляхом», перевершивши свого кривавого вчителя за показниками смертей. Цей голод був найбільшим з трьох, які вчинила радянська влада в Україні, й отримав окрему назву — Голодомор. Наш співрозмовник — один із найавторитетніших дослідників Голодомору, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу історії України 20—30-х рр. ХХ ст. Інституту історії України Національної академії наук України Станіслав Кульчицький.

— Пана Станіславе, розкажіть, будь ласка, що привело вас у ці дні до Одеси?

— Я приїхав до Одеської національної наукової бібліотеки на важливу для нас усіх подію — презентацію четвертого випуску бібліографічного покажчика «Голодомор в Україні 1932—1933 рр.». Я є науковим редактором цього випуску, як і попередніх трьох. Мені приємно, що в ОННБ, яка, як і всі ми, переживає нелегкі часи, не просто згадали про 90-річчя Голодомору, а й здійснили великий прорив у вивченні цієї теми, підготувавши четвертий випуск бібліографічного покажчика. Чотири випуски — це близько 22 тисяч публікацій, присвячених Голодомору, написаних у різних країнах світу, які вже зафіксовано і тепер їх можна відшукати в наукових бібліотеках та в інтернеті. Цей масив інформації зібраний для продовження вивчення Голодомору. Нині наше завдання не просто вивчати, а розповідати про злочини радянського тоталітаризму всьому світові. Лише 16 держав визнали Голодомор геноцидом (на 22.11.2022. — Прим. авт.), бо боялися політичної реакції російської федерації. Зараз, коли є обурити позиції визнати рф державою-терористом, — дорога вільна. На мою думку, тут неодмінно стануться великі зрушення...

(І пан професор не помилявся. Вже 30 листопада німецький Бундестаг визнав Голодомор 1932—1933 років геноцидом українського народу. Європейський парламент кваліфікує Голодомор — штурний голод 1932—1933 років в Україні — як «спричинений зумисною політикою радянського режиму», геноцид українського народу. Отже, в листопаді-грудні Голодомор офіційно визнали геноцидом 23 держави та Єврозою. — Прим. авт.)

— Наприкінці 1980-х, у період «перебудови», коли було справді цікаво читати газети і дивитися телевізор, люди багато відкривали для себе нового, забороненого. Добре пам'ятаю ваші перші публікації про Голодомор у «П'яти номерах «Літературної України» («1933: трагедія голоду», 1989). Вони на мене, як і на інших українців, справили велике враження, адже до цього часу про штурний голод лише пошепки від батьків чи із закордонних радіопередач. Ваші тексти впорядкували мої знання. Що спонукало вас стати дослідником Голодомору?

— 60 років тому, навчаючись в Одеському університеті, я працював штатним співробітником у Державному архіві Одеської області. Пам'ятаю враження, які охопили мене, коли вперше ознайомився з документами про голод 1921-го. В ту пору по всій Україні діяли повстанські загони, вороже налаштовані до влади більшовиків. Крім відомого нам Нестора Махна, опір чинили сотні отаманів меншого масштабу зі своїми загонами. Коли американці почали допомагати голодуючим радянським росіям, здебільшого Поволжя, про голод в Україні ретельно замовчувалося. Так тривало аж до січня 1922 року. За цей час з України вивезли останнє зерно, і близько 900 тисяч селян загинули халливю смертю. Це було рішення кремлівського керівництва на чолі з В.І. Леніним, якого згодом ми, колишні жовтенята, піонери й комсомольці, вважали генієм усіх часів і народів.

Лінійного батька походить із Самбора на Львівщині. Мій прадок був учасником першого Польського повстання 1830—1831 років. Після придушення повстання його вислали на Кавказ, де він зрусифікувався. Я не можу сказати, чи то був дід, чи прадід, але мій батько з Кавказу приїхав до Одеси, щоб вступити до Відомого інституту (Одеського інституту інженерів морського транспорту, — Прим. авт.), де навчався з моєю матір'ю. Вони ще студентами поборалися, і я народився 1937 року. Того ж року батька забрали чекісти за приховування свого походження (така стаття була теж), бо записався росіянином, а насправді був поляком. Моя мати — стовідсоткова вірменка, походить з великої вірменської общини в Акермані, 1905 року її родина переїхала до Одеси.

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— 1983 рік. Часи президентства Рональда Рейгана. Українська діаспора домоглася створення в Конгресі США комісії із розслідування українського голоду, який стався пів століття тому. Комісію очолив молодий американський історик, який до цього працював у Державному архіві Одеської області. Комісія мала вивчити документи про голод 1921-го. В ту пору по всій Україні діяли повстанські загони, вороже налаштовані до влади більшовиків. Крім відомого нам Нестора Махна, опір чинили сотні отаманів меншого масштабу зі своїми загонами. Коли американці почали допомагати голодуючим радянським росіям, здебільшого Поволжя, про голод в Україні ретельно замовчувалося. Так тривало аж до січня 1922 року. За цей час з України вивезли останнє зерно, і близько 900 тисяч селян загинули халливю смертю. Це було рішення кремлівського керівництва на чолі з В.І. Леніним, якого згодом ми, колишні жовтенята, піонери й комсомольці, вважали генієм усіх часів і народів.

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— 1983 рік. Часи президентства Рональда Рейгана. Українська діаспора домоглася створення в Конгресі США комісії із розслідування українського голоду, який стався пів століття тому. Комісію очолив молодий американський історик, який до цього працював у Державному архіві Одеської області. Комісія мала вивчити документи про голод 1921-го. В ту пору по всій Україні діяли повстанські загони, вороже налаштовані до влади більшовиків. Крім відомого нам Нестора Махна, опір чинили сотні отаманів меншого масштабу зі своїми загонами. Коли американці почали допомагати голодуючим радянським росіям, здебільшого Поволжя, про голод в Україні ретельно замовчувалося. Так тривало аж до січня 1922 року. За цей час з України вивезли останнє зерно, і близько 900 тисяч селян загинули халливю смертю. Це було рішення кремлівського керівництва на чолі з В.І. Леніним, якого згодом ми, колишні жовтенята, піонери й комсомольці, вважали генієм усіх часів і народів.

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

— Коли вам було майже п'ятдесят і ви були вже значним істориком, із захищеною докторською дисертацією, вас запросили працювати в комісії, створеній ЦК КПУ, що мала спростувати висновки комісії Конгресу США з дослідження голоду в Україні, яка повідомляла світові про український Голодомор 1932—1933 років. Розкажіть про це детальніше...

У контексті реформи церковного календаря

24 грудня відбулася зустріч отця і глави Української греко-католицької церкви блаженнішого Святослава з митрополитом Київським і всієї України, предстоятелем Православної церкви України блаженнішим Єпіфанієм у його резиденції — митрополітом домі, що на території Михайлівського Золотоверхого монастиря, повідомляє Департамент інформації УГКЦ.

Підсумовуючи прожитий рік, сторони обговорили сучасну ситуацію у міжконфесійних і державно-церковних взаємовідносинах в Україні, триваючу російську агресію проти нашої держави, перспективи розвитку країни в повесний час та низку інших актуальних питань.

Особливу увагу предстоятелі церков звернули на узгодження позицій щодо реформи церковного календаря, яке щораз до гостріше постає перед рідзвяними та пасхальними святами. Після обговорення вирішили створити спільну

робочу групу, яка має всебічно вивчити це питання, напрацювати конкретні пропозиції для предстоятелів та синодів обох церков у контексті приготування до відзначення 1700-ліття першого Вселенського собору, що відбувся в Нікеї у 325 році. Саме на цьому соборі було визначено календарні принципи церковного життя.

На завершення зустрічі предстоятелі обмінялися рідзвяними вітаннями та подарунками.

Фото пресслужби Київської митрополії ПЦУ.

Розмовляв Володимир ГЕНИК.

Складова геноциду

Згряя вандалів і мародерів

Як росіяни воюють проти української культурної спадщини

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)
Маріуполь: авіаудар по театру

Під час оборони Маріуполя, що тривала майже три місяці, обложено місто зазнало як найбільш руйнувань в Україні. Російські загарбники методично знищували об'єкти життєзабезпечення, житловий фонд, соціальну і культурну інфраструктуру.

Зруйнована авіаударом будівля Донецького драматичного театру

диці ПЦУ у Маріуполі розписані традиційним українським розписом. Це перший у світі розпис (загальна площа — 500 погонних метрів), виконаний «петриківкою». Храм внесений до Книги рекордів України.

Чернівці: Музей старожитностей Тарновського

У березні російські загарбники завдали удару по будинку Василя Тарновського в Чернівці — пам'ятці архітектури XIX століття. У цій історичній будівлі розміщувався заснований у

лідоку російського обстрілу під час спроби наступу ворога в Донецькій області.

Цей скит побудований у 1912 році і був одним з кращих зразків успадкування дерев'яного храмового зодчества. Уперше храм зруйнували більшовики у 1947-у, на початку 2000-х його відновили. Вважався пам'яткою дерев'яної архітектури і був найбільшим дерев'яним храмом України.

Мелітополь: викрадення скіфського золота

Окупанти пограбували красназничий музей у захопленому Мелітополі Запорізької області. Викрали колекцію скіфського, гуґського і сарматського золота, срібні монети з дубоворського скарбу та історичну зброю. Працівники музею намагалися сховати колекцію. Але про скарби повідомив окупантам місцевий колаборант, якого ті призначили «директором» закладу.

Доля експонатів наразі невідома.

Харків: історичні будівлі в центрі

1 березня під час битви за Харків росіяни випустили дві ракети «Калібр» по будівлі обласної державної адміністрації та обласної ради на Майдані Свободи. Внаслідок удару загинули 29 осіб.

За два тижні ракетним ударом було зруйновано сусідній житловий будинок — пам'ятку архітектури місцевого значення. Палац праці (колишній прибутковий будинок страхового товариства «Росія»), одну з архітектурних візитівок Харкова, було вражено ворожою ракетою 2 березня. Провалився дах, вилетіли вікна, пошкоджені стіни. Під час обстрілу постраждали також фасади будівлі міської ради та Свято-Успенського собору XVIII століття, що розташовуються поруч.

29 березня ворожа ракета влучила у старовинну пожежну частину на Полтавському шляху. Її побудували у 1887-у, а пожежну вежу — на 40 років раніше. Вона довго була найвищою будівлею Харкова і до останнього часу височила над малоповерховою забудовою Залозані.

Найбільше зруйнованих пам'яток архітектури у Харкові — в центральній частині міста. Загалом у Харкові та області російські окупанти зруйнували чи пошкодили понад сотню архітектурних пам'яток.

Житомирщина: храм Різдва Богородиці

Це ще одна пам'ятка архітектури національного значення, яку знищили вороги.

Експедиція

Із тризубом на борту

24 грудня флагман українського науково-дослідного флоту — криголам «Ноосфера» вирушив із Кейптауна (Південно-Африканська Республіка) в Антарктику. Це вже другий його антарктичний сезон під синьо-жовтим прапором. Капітан судна, як і минулого разу, — Павло Панасюк.

Нинішня експедиція, повідомили в Українському національному антарктичному науковому центрі, є спільною з нашими сусідами — поляками й основний фінансовий тягар взяла на себе саме Польська антарктична програма (що є дуже помічним для нас в умовах скороченого через повномасштабну війну бюджету). Тож спочатку «Ноосфера» вирушить до польської антарктичної станції «Арцтовський», розташованої на острові Кінг Джордж.

Потім наш криголам доставить вантажі, й що дуже важливо, українську команду технічних спеціалістів на нашу станцію «Академік Вернадський». Ці фахівці, попри всі складнощі, мають завершити розпочату модернізацію інфраструктури станції.

Цього сезону в планах — заміна системи опалення, облаштування нового майданчика для зберігання човнів, роботи із заземлення дизельної та головної будівлі станції, а також низка інших невідкладних справ, потрібних для успішної зими 28-1 УАЕ.

Попереду в судна — довга дорога через Атлантичний та Південний океани. Очікується, що криголам відстанеся «Вернадського» до кінця січня наступного року.

До речі, «Ноосфера» йде до Антарктиди з великим тризубом на борту (розміром 1,25 м на 1,05 м). Два малі державні герби України були встановлені восени цього року під командуван-

ням капітана Олександра Грیشка під час ремонту та підготовки судна до антарктичного рейсу. Наші символи послили чільне, почесне місце — на фальштрубах з правого та лівого бортів криголама.

Світ має бачити нашу незламність та впевненість у Переможі скрізь, навіть посеред айсбергів та вічних снігів. Все буде Україна!

Нагадаємо, що з кінця січня до кінця травня 2022-го відбувся перший антарктичний сезон «Ноосфери». Наш флагман успішно забезпечив розтацію зимівників на українській станції «Академік Вернадський», перезимку полярників на польській станції «Арцтовський» та проведення унікальних досліджень з вивчення Південного океану.

Наша спільна турбота

Гривня до гривні для тероборони

Фонд компетентної допомоги армії «Повернісь живим» розпочав збір 21,6 мільйона гривень на розвідувально-ударні комплекси (РУК) зі 120-мм мінометами для 122-ї та 126-ї бригад Сил територіальної оборони з Одещини.

Кошти, як зазначається на Facebook-сторінці фонду, збирають у рамках кампанії із забезпечення РУКАми всіх бригад тероборони України, на яку благодійники загалом планують акумулювати 333 мільйони гривень.

До 60-мм та 82-мм мінометів, які вже є на озброєнні у бригад ТРО, фонд має на меті закупити 120-мм міномети, що збільшать дальність вогневого ураження із 4 км до 7,1 км.

«Сили територіальної оборони захищають Україну та повертають нашу територію вздовж усієї лінії фронту, — наголошують у «Повернісь живим». — Разом з іншими родами військ ЗСУ вони буквально зараз проводять, зокрема, контрнатуп на Луганщині і нищать ворогів у районі Бахмута Донецької області. За десять місяців повномасштабного вторгнення вчорашні вчителі та бізнесмени, науковці й айтівці, десятки тисяч бійців ТРО відклали власні мирні життя й навчилися вправо битися з більшим за чисельністю ворогом. Ми віримо у ТРО і хочемо підсилити їх,

давши «довші РУКи» — розвідувально-ударні комплекси з єдиною системою забезпечення засобами розвідки, вогневого ураження, зв'язку, мобільності та профільного навчання інструкторами фонду».

Кошти збирають окремо бригади у різних областях, оскільки Сили ТРО сформовані за регіональним принципом. Залежно від кількості бригад у регіоні, потрібно від 10,8 мільйона гривень до 32,4 мільйона. Скажімо, для Києва та Дніпра необхідно акумулювати по 32,4 мільйона гривень, для Харкова, Львова та Одеси — по 21,6 мільйона.

Долучитися до проекту, а також стежити за перебігом збору можна за посиланням: <https://savefire.in.ua/tro-333/>. Також участь у зборі бере «Монобанк», для цього створена спеціальна банківська адреса: send.monobank.ua/jar/9xZtqK1cv.

«Наразі бригади Кримської ТРО не сформовані, але, підтримавши будь-який інший регіон України, ви наближаєте повернення півострова додому», — додають у «Повернісь живим».

Пам'ять

На 85-у році життя пішов у засвіти один із достойників Балтщини — талановитий педагог, публіцист, літератор **Борис Климович СТУПАК**.

Багато хто в Балті (і не тільки) знав Бориса Климовича як досвідченого педагога, громадського активіста, поціновувача літератури, ерудовану людину. Однак мало кому відомо про його складну долю. Тож про деякі факти з біографії.

Борис Ступак народився 1938 року на півдні Житомирщини. У грудні 1943-го, за два тижні до визволення району від німецько-фашистських окупантів, гестапівці закатували батьків за зв'язок з підпільниками. Малою Бориса врятували партизани. З приходом Червоної армії його та меншу сестричку взяли на виховання дідусь і бабуся, які померли на початку 1950-х, тож дитинство було злидним. Навчання у школі хлопцеві поєднувалося з підробітком за харчі.

Перша публікація Бориса Ступака з'явилася 1956 року в газеті «Радянська Житомирщина» з благословення Василя Земляка (пізніше — знаменитого письменника), який знав його з дитинства. Служив в армії, офіцер-танкіст. Писав вірші. «Воєніздат» планував випустити його першу збірку «Солдатська осень», але цензура наклала табу. 1961-го вступив на філфак Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка, де активно спілкувався з Іваном Драчем, Миколою Холодним та іншими, але невдовзі відійшов від них. Працював на промислових підприємствах Києва (назначення закінчув заочно), потім перейшов на педагогічну роботу: вчителював у столичних школах, викладав в інституті транспорту та на факультеті журналістики КДУ. На початку 1980-х з

різних обставин був змушений покинути Київ. Кілька років працював у школах Житомирської та Вінницької областей.

У 1987-у доля привела Бориса Ступака у Балту, де до виходу на пенсію працював у сільських та міських школах. Саме в Балті проявився його публіцистичний талант: статті, нариси, фелетони друкувалися на сторінках місцевих газет «Народна трибуна», «Балтський вісник», «Ваш інтерес», а також у «Чорноморських новинах» та «Сільських вістях». Останнім часом цікавився історичною тематикою, зокрема подіями Другої світової війни та періоду незалежності України. Був членом редколегії альманаху «Балтське коло».

Михайло ГЕРШКОВИЧ. Колектив «Чорноморських новин» висловлює щирі співчуття рідним і близьким Бориса Климовича Ступака у зв'язку з несправною втратою.

Світла пам'ять про багатолітнього автора і друга газети назавжди залишиться у наших серцях.

До уваги громадянськості

повідомлення ТОВ «ІМПЕРІАЛ ГОЛД ТОБАККО» про намір отримати дозвіл на викиди в атмосферне повітря

ТОВ «ІМПЕРІАЛ ГОЛД ТОБАККО», що здійснює виробничу діяльність за адресою: 67806, Одеська обл., Одеський р-н, смт Авангард, вул. Ангарська, 18 е, повідомляє про намір отримати дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

ТОВ «ІМПЕРІАЛ ГОЛД ТОБАККО» — сучасна компанія, яка здійснює діяльність з переробки тютюну, виготовлення тютюнових виробів. Виробництво розміщене на одному виробничому майданчику на правах оренди. Виробнича потужність становить 1000 т/рік переробленого тютюну.

У 2022 р. на підприємстві проведена інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виявлено 7 джерел викидів, з них 6 — організовані стаціонарні. Загальна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу: 13,292 т/рік, без урахування парникових газів — 0,551 т/рік. Число забруднюючих речовин, що викидаються підприємством в атмосферу, — 10 (речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (мікрочастинки та волокна); речовини у вигляді суспендованих твердих частинок більше 2,5 мкм і менше 10 мкм; речовини у вигляді суспендованих твердих частинок 2,5 мкм та менше; оксид вуглецю; оксиди азоту (у перерахунок на діоксид азоту [NO + NO₂]); сірки діоксид; НМЛОС/вуглеводні граничні; діоксид вуглецю; азоту (1) оксид [N₂O]; метан).

На основі інвентаризації розроблені документи, що обґрунтовують обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря для отримання дозволу на викиди. Викиди нормовані з.р. не перевищують встановлених законодавством нормативів гранично допустимих викидів.

Згідно із ДСТ №173 нормативна СЗЗ підприємства складає 50 м, зона витрим�ється у всіх напрямках. Розрахунок розсіювання з.р. в атмосферному повітрі показав, що концентрації усіх забруднюючих речовин у приземному шарі атмосфери на межі нормативної СЗЗ з урахуванням фону не перевищують значення гігієнічних нормативів.

Вплив виробничої діяльності підприємства оцінено як допустимий. Розроблені заходи щодо здійснення контролю за дотриманням затверджених нормативів гранично допустимих викидів.

ТОВ «ІМПЕРІАЛ ГОЛД ТОБАККО» за ступенем впливу на забруднення атмосферного повітря відноситься до III групи об'єктів, не підлягає взяттю на державний облік.

Зауваження і пропозиції приймаються протягом 30 календарних днів з моменту опублікування цієї інформації Департаментом екології та природних ресурсів Одеської ОДА за адресою: 65107, м. Одеса, вул. Канатна, 83, телефон контактної особи — (048)728-35-52.

атру, поруч з якою було зроблено величезний напис російською мовою «Дети», стала одним із символів російських воєнних злочинів. У підвалі театру переважно переховувалися батьки з дітьми, більшість з яких загинула.

У травні росіяни розібрали завали і поховали сотні людей (точну кількість жертв не встановлено) в безіменних могилах у Мангуші.

За словами місцевої української влади, з Маріуполя російські загарбники повністю вивезли всі цінні експонати з Музею красназничства та Художнього музею ім. Куйнджі. Вивезені оригінали картин Архипа Куйнджі та Івана Айвазовського.

А пізніше під час бойових дій у Маріуполі було зруйновано красназничий і художній музеї та виставкову залу імені Архипа Куйнджі.

Вцілілі експонати, попри те, що «вбудова Маріуполя» стала однією з ключових тем російської пропаганди, повивозили до окупованого Донецька. Іх подальша доля, зокрема полотен Івана Айвазовського, Тетяни Яблонської, Миколи Дерев'яни, невідома.

Храм Св. Петра Могили Православної церкви України російські окупанти пограбували, а колекцію українських книг вилучили та спалили на підпор'ї храму. Бібліотека містила декілька унікальних примірників українських видань, які тепер втрачені назавжди.

Храм Св. Петра Могили і собор Успіння Пресвятої Богородиці

1896 році Музей українських старожитностей, згодом — Чернівецький історичний музей, а з 1980-го — бібліотека для юнацтва. Будівля та колекція історичного музею також постраждали від російських обстрілів.

Тростянець: Садиба Кеніга

Росіяни, відступаючи у квітні із Сумської області, зруйнували пам'ятку архітектури національного значення — будинок управителя маєтками Кеніга. У садибі розміщувалися красназничий музей, картинна галерея і музей шоколаду. Головний будинок та найвідоміша частина садиби — круглий двір — постраждали менше. Окупанти знищили унікальну бібліотеку, яка нараховувала понад 15 тисяч книг.

Київщина: Музей Марії Примаченко

Під час наступу росіян на Київ у лютому під воєнної ворожої артилерії був знищений музей в Іванкові, де зберігалися роботи всесвітньо відомої художниці, представниці «найвищої мистецтва» Марії Примаченко.

На щастя, частина колекції на той момент уже перебувала в Києві, а частину із палаючого музею врятували місцеві жителі.

Донецьчина: скит Святогірської лаври

Всіхсвятський скит Святогірської лаври згорів ущент внаслідок обстрілу російськими ракетами.

Ясенівські коржики

Напередодні Нового року досвідчений і талановитий педагог Ясенівського ліцею Галина Георгіївна Степаненко влаштувала для своїх шестикласників майстер-клас з розписування традиційного різдвяного печива (так званих ясенівських коржиків), секрет виготовлення якого здавна зберігається у її родині.

Вчителька, використовуючи ще бабусині форми, заздалегідь спекла вдома обрядове печиво у вигляді коників, панянок і вилесемських зрочок. А вже на уроці діти власноруч розписували виліпку у традиційно червоній і зеленій кольорі харчовими фарбами. Отак у Ясенівському ліцеї

купи-продай. Я пам'ятаю, як мій бабуся й мама готували різдвяну продукцію, як з дитинства допомагала їм. Тоді ми жили всі гуртом. Серед сільського жіноцтва панувала велика конкуренція. На свята господині продавали «коників» і «ляльок» лише невеличкого розміру. Їх по-нашому називали «верховодець» і «паня», а «зрочку» — «реклет-голуба». У когось були ще форми «голуба» і «півника». У нас їх не було. Тож, щоб позмагатися з конкурентками, після Другої світової війни моя бабуся замовила у якогось майстра аж у Києві 20–30-сантиметрові форми «коника» і «ляльки». Коли ті форми були готові, то, щоб їх забрати, вона цілий тиждень пішки прощукала до столиці, а потім — назад.

З давнини у селі різдвяні «ко-

Відтоді печиво такого великого розміру в окрузі пекли лише Паладії.

Свій бізнес Дома Фомівна разом з невісткою та онукою розпочинали ще в грудні. Бабуся заздалегідь заготовляла якісне борошно, цукор і дефіцитний та вкрай необхідний інгредієнт — харчовий амоній (у народі його називали «амоняк»). У кулінарній він використовується для надання тісту пухкості, пишності, пористості. Тісто для коржиків бабуся Паладій робила сама, рецептом ні з ким не ділилася, лише з рідними. Амонієм і фарбою запасалася ще за пів року.

— Щодня ми випікали 500–600 різдвяних смаколиків. У мої обов'язки входило виїмати готове печиво із печі. Я робила це вправо й дуже обережно складала продукцію у ящики, щоб не дай Боже, не зламати «панянки» чи «коників» грошчу або нюгу. Це дуже важка праця. Наступного дня сідали розписувати коржики. Щіточкою майстрували із сірника та вати. Червоною фарбу бабуся робила з буряка, а основою зеленої була аптечна «зеленка». Готовий та запечатаний різдвяний товар продавала моя матуся Любов Миколаївна. Бабуся Дома ще за рік до смерті пекла коржики, а мама їздила базарувати.

Потім мама запропонувала мені зайнятися цим кулінарним ремеслом. У ті часи то був до-

війна завдає археологічній спадщині: під час бойових дій можуть знищуватися цілі культурні пласти.

Росіяни ставляться до культурної спадщини як колонізатори, знищуючи те, що вони не можуть використати у власних інтересах, зокрема для просування власного бачення «великої російської культури».

Для українських пам'яток у них є обмежений список сценаріїв:

- зачищення культурного поля, щоб замінити його своїм та стверджувати, що до росії / без росії «нічого не було»;
- апропріація чужої культурної спадщини, щоб потім видавати її за свою. З цією метою окупанти грабують українські музеї та вивозять цінності;
- привласнення з метою збагачення.

Подібні практики для російської держави — це не ексцес, а традиція, якій не одна сотня років. Левову частку експозиції центрального музею рф складають археологічні знахідки з України, зразки українського іконопису, світського живопису та інші пам'ятки української культури із клеючими козацькими гетьманів включно. Усе це подається як зразки «російського» мистецтва.

Питання про відшкодування завданих збитків у культурній сфері Україна має право порушувати вже сьогодні. Застосовуючи як загальні, так і спеціальні приписи міжнародного права: конвенції ЮНЕСКО, резолюції Генеральної Асамблеї ООН, Конвенцію про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввозу культурних цінностей 1970 року, Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року тощо. Ключовим інструментом відшкодування є реституція — повернення викрадених цінностей та відновлення цілісного

тектурна пам'ятка, яка є свідченням існування, розвитку, етногенезу кримських татар на цій території.

***

Російська агресія засвідчила, що кремль намагається знищити не лише українську державність, а й українську ідентичність. І війна проти культурної спадщини є частиною цієї програми. Окупанти практикують тактику випаленої землі, не вважаючи на жертви та руйнування, здійснюють терористичні атаки на цивільні об'єкти. Серед них, особливо на початку вторгнення, було чимало пам'яток культури. Величезної шкоди

культурного надбання держави шляхом заміни цінностей на аналогічні.

Міркуючи документує злочини задля подальшої роботи в правовій сфері та притягнення росії до відповідальності, а також створило платформу на відновлення пам'яток культури, які постраждали від російської агресії.

НА СВІТЛИНАХ: вцілілий пам'ятник Григорієві Сковороді поміж руїн музею у Сковородинівці (1-ша стор.); усе, що залишилося від музею Марії Примаченко в Іванкові; охолоднені полум'ям Всіхсвятський скит Святогірської лаври.

Традиції

суть вагомий приробіток. Бувало, по тисячі «коників» і «панянок» на передсвяткових базарах продавали. А потім у магазинах з'явилася різноманітне печиво, мама померла, традиція призабулася...

Якось, понад два десятки років тому, надібрала дбайливо запакзовані бабусині форми у старенькій хатині й вирішила пошити своїх донечок різдвяними коржиками. Тоді розписувала їх разом з дівчатками. Їм дуже сподобалося. Та ще й у районній газеті «Хліборобі» про нас статтю написали. Відтоді поступово й відроджують ці ясенівські традиції. А оце вирішила ще й своїм учням продемонструвати, чим минулого століття ставилося наше прадавнє село Ясенів.

Присмою додати, що після того пам'ятного народознавчого уроку Галині Георгіївні Степаненко вже надійшло чималеньке замовлення на великі «коники» і «панянки» від колеги, як хочуть на Різдво подарувати їх своїм онукам. А одна із доньок запропонувала відродити сімейну справу, бо вже підросли діти допитливі онуки. Сподіваємося, родинна традиція відродиться.

Що ж, можливо, ясенівський коржик стане таким же місцевим брэндом, як і ясенівська домашня ковбаса.

Юрій ФЕДОРЧУК. Подільський район.

Чорноморські НОВИНИ
Свідоцтво про державну реєстрацію Серія ОД №1950-821ПР від 28 січня 2019 року.
Засновник: Редакція громадсько-політичної газети «Чорноморські новини».
Передплатні індекси дворазовий — 61119, суботній — 40378.

65008, м. Одеса-8, пл. Бориса Дерев'янка, 1.
Приймальня — 050 55-44-206; вайбер — 068 127-17-55.
e-mail: cn@optima.com.ua; chornomorka@i.ua
Читайте нас в Інтернеті: www.chornomorka.com

Думки і висловлювання авторів публікацій у «Чорноморських новинах» можуть не збігатися з точкою зору редакції.
Матеріали з позначкою **П** та під рубриками «Трибуна», «Позиція» публікуються на комерційних засадах.
Відповідальність за достовірність реклами несе рекламодавець.

Редактор Іван МЕЛЬНИК.
Газета набрана і зверстана у комп'ютерному центрі редакції, видрукувана у КП «Видвачництво «Чорномор'я» (м. Одеса, пл. Бориса Дерев'янка, 1).
Зам. №1616. Тираж у грудні — 15600.